

Kazimierz Gajewski

Bielsko-Biała, Częstochowa

Benedykt Henryk hrabia Tyszkiewicz – mało znany fotograf tatrzański

Tyszkiewicz Benedykt Henryk – hrabia, artysta-fotograf, członek paryskiego Photo-Clubu. Urodził się 11 grudnia 1852 roku w Niemieżu pod Wilnem jako syn Michała i Marii¹ z Tyszkiewiczów. W 1854² roku zmarł jego ojciec, a w 1860 – matka. Opiekunami Benedykta zostali dwaj bracia Tyszkiewiczowie: dziadek Benedykt Emanuel i stryjeczny dziadek Jan (z Birż).

Benedykt Emanuel Tyszkiewicz (180–1866) interesował się i kolekcjonował fotografie, a drugi z opiekunów (Jan) był dagerotypistą. Informacje o posiadanych przez Benedykta Emanuela zdjęciach przynosi, sporządzony 1 października 1866 r., zaraz po jego śmierci, „INWENTARZ wszelkiej ruchomości w dobrach nieletniego J. W. Hrabiego Benedykta TYSZKIEWICZA znajdującej się”. Jest w nim wzmianka o portretach dagerotypowych przechowywanych w środkowej szufladzie biurka, a mianowicie „ś.p. Hrabinej Wandy Tyszkiewiczowej z małoletnim Hrabią Benedyktem Emanuele Tyszkiewiczem w pódółku szagrenowym”, Makarewicz i Benedykta Tyszkiewicza (2), wszystkie w etui. W tej samej szufladzie był też album z fotografiami. Ściany pałacowych pokoi zdobiły nie tylko obrazy i ryciny, lecz również liczne fotografie członków rodziny i osób zaprzyjaźnionych (córek: Wandy, Ludgardy i Johanny; Mikołaja – zięcia i Jana Tyszkiewiczów; dr Zmaczyńskiego, księży Sperowskiego i Stanskiego, Konstantego Ralcewicza i A. Żametta).³

W sierpniu 1862 r. obaj opiekunowie mieli poważny wypadek, w którym Jan zginął, a Benedykt Emanuel został ciężko ranny. Wtedy mały Benedykt Henryk, pod opieką Rainolda Tyzenhausa, został wysłany do Paryża. Dziadek Benedykt Emanuel po wyzdrowieniu przyjechał do Paryża. Po śmierci Benedykta Emanuela w 1866 r. nieletni jeszcze Benedykt Henryk odziedziczył jego ogromne dobra we Francji i Cesarstwie Rosyjskim (m.in. Czerwony Dwór koło Wilna). Mieszkał w Paryżu, ale regularnie odwiedzał rodzową posiadłość, Czerwony Dwór.

Wiele podróżował i fotografował. W pierwszej wyprawie do Algieru w 1875 roku oraz wyprawach po Afryce, Ameryce i Azji towarzyszył mu Bronisław Jaworski zajmujący się fotografią naukową.

Benedykt Henryk Tyszkiewicz w 1874 roku w Bostonie wziął ślub z Clarą Elisabeth Bancroft (1857–1883). Przez kilka lat hrabia z rodziną mieszkał na Maderze. W styczniu 1883 roku na wyspę zawinął jacht Łucja Małgorzata w dro-

dze do Kamerunu. Kapitanem jachtu był znany polski podróżnik i żeglarz Stefan Szolc-Rogozński, a załoga reprezentowała środowisko naukowe Warszawy. Hrabia Tyszkiewicz był osobą, która wniosła największy udział w powodzenie wyprawy Łucji Małgorzaty.

W roku 1876 po raz pierwszy na wystawie w Filadelfii pokazał swoje fotografie (reportaż z pierwszej wyprawy do Algieru). Brał także udział w Powszechnej Wystawie Krajowej we Lwowie w 1894 roku, w wystawach fotograficznych w Berlinie w latach 1896 i 1899 (pokazał wtedy ponad 100 zdjęć), a także w Pierwszej Wystawie Fotograficznej w Warszawie w roku 1901 oraz w Wystawie Rolniczej w Wilnie w roku 1902.

Po śmierci żony w 1883 roku hrabia wydzierżawił majątki na Litwie i osiadł na przedmieściach Paryża w Neuilly-sur-Seine z dwoma synami: Benedyktem Janem (1875–1948) i Edwardem Rainoldem (1880–1951) oraz córką Elżbietą Marią (1882–1969). Zbudował tu duże atelier i laboratorium fotograficzne bardzo bogato wyposażone w sprzęt fotograficzny oraz kolekcję kostiumów, strojów z różnych epok, kapeluszy, butów i innych akcesoriów do fotografii studyjnej. Hrabia Tyszkiewicz był członkiem paryskiego Photo-Clubu i w jego pracowni odbywały się posiedzenia zarządu. Często przyjeżdżał do Czerwonego Dworu na grób swojej żony i do letniej rezydencji w Wialej (koło Mińska). Tam też miał pracownię fotograficzną.

W roku 1892 Benedykt Tyszkiewicz odwiedził Zakopane. Fotografował Jana Krzeptowskiego Sabałę oraz zrobił dwa zdjęcia żebraczki i żebraka z chłopcem. Jedno ze zdjęć Sabały znajduje się obecnie w zbiorach Muzeum Tatrzańskiego, drugie z tej samej sesji oraz wspomniane fotografie żebraków są w Muzeum Nicéphore'a Niepce'a w Chalon-sur-Saône we Francji, razem z kolekcją zdjęć typów ludowych z Czerwonego Dworu. Spuścizna fotograficzna Benedykta Tyszkiewicza ma ogromną wartość nie tylko ze względu na walory dokumentalne i artystyczne, ale też dlatego, że zachowało się niewiele zdjęć tego fotografa. Podczas I wojny spaliła się znaczna część jego fotograficznych zbiorów zgromadzonych w willi koło St. Nazaire.

Po zakończeniu wojny Tyszkiewicz zamieszkał na francuskiej Riwierze i nie zajmował się już fotografowaniem. Zmarł 13 maja 1935 roku w Menton (Francja).

Przypisy:

¹ Strona internetowa www.genealog.home.pl. Niektóre źródła podają imię Wanda, a Wanda z d. Wańkowicz to była matka Michała Tyszkiewicza. Michał Tyszkiewicz miał dwie żony: Joannę a po jej śmierci młodszą siostrę Marię.

² Wg *Genealogii rodów polsko-litewsko-ruskich* (www.bg.us.edu.pl) ojciec Benedykta Henryka zmarł w Paryżu 27 kwietnia 1853 roku.

³ Snitkuvienė A., *Benedykt Henryk Tyszkiewicz (1852–1935) z Czerwonego Dworu – zapomniany fotograf*, „Dagerotyp” 1997, nr 6, Warszawa.

Bibliografia:

- Snitkuvienė Aldona, *Benedykt Henryk Tyszkiewicz (1852–1935) z Czerwonego Dworu – zapomniany fotograf*, „Dagerotyp” 1997, nr 6.
- Snitkuvienė Aldona, *Wystawa Benedykta Henryka Tyszkiewicza i Johna Batho na Litwie*, „Dagerotyp”, 2000, nr 9.
- *Tatry – fotografie Tatr i Zakopanego 1859-1914*, Warszawa 2003.
- Strona internetowa Muzeum Nicephore Niepce w Chalon-sur-Saône we Francji (www.museeniepce.com).
- Strona internetowa *Genealogie rodów polsko-litewsko-ruskich*, www.bg.us.edu.pl
- Okołowicz Stefan, *O hrabim Benedyckie Tyszkiewiczzu i jego fotografiach Sabaty*, Wierchy, 2000, nr 66.
- *Tyszkiewicz. Fotografiju albumas*, Leidykla Baltos lankos, Vilnius 2002.